

ชื่อวิทยานิพนธ์	: รูปแบบและกระบวนการถอนทิกฺขุเจตสิก ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท
ผู้วิจัย	: นายเจริญ มณีจักร์
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระครูปริยัติยานุศาสน์, ดร. ป.ธ.๔, Dep. (in pali), B.A., M.A., Ph.D. (Philosophy) : ศ.เกียรติคุณ นายแพทย์จำลอง ดิษยวณิช M.Sc. (Medical Psychology), M.D.(Medicine), อ.ว.(จิตเวชศาสตร์), อ.ว.(จิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น) : ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ ป.ธ.๙ , พธ.บ., M.A., Ph.D. (Philosophy)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาทิกฺขุเจตสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒. เพื่อศึกษากระบวนการถอนทิกฺขุเจตสิกด้วยมัชฌิมนธรรม ๓. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการถอนทิกฺขุเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า ทิกฺขุเจตสิกกับมัจฉาทิกฺขุมีความหมายเหมือนกันคือ ความเห็นผิดและยึดถือผิด มีความเห็นไม่ตรงตามสภาวะที่เป็นจริง มีความยึดมั่นโดยไม่ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เป็นลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวม ล้วนแต่มีบทบาทเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศแห่งชีวิตในการสร้างกรรมชั่วหรือขึ้นนำวิชีวิตและสังคมมนุษย์ไปในทางอกุศลธรรม หรือ ส่งผลกรรมข้ามภพชาติ ดังปรากฏในปาฏลียสูตรว่าหลังจากตายแล้วยังไม่พ้นจากการจะไปเกิดเป็นเปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน สัตว์นรก (อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก) ซึ่งทิกฺขุเจตสิกมีหลายประเภท เช่น สักกายาทิกฺขุ (ความเข้าใจผิด ความสำคัญผิดในเรื่องตัวตน) สัสสตทิกฺขุ (ความเห็นว่าอัตตาและโลกเที่ยง) อจฺเณทิกฺขุ (ความเห็นว่า อัตตาขาดสูญ) นัตถิกทิกฺขุ (ความเห็นว่าสิ่งที่ทำแล้วไม่มีผลแห่งกรรม) อเหตุกทิกฺขุ (ความเห็นว่าไม่มีเหตุปัจจัยแห่งกรรม) อภิริยทิกฺขุ (ความเห็นว่าเหตุแห่งกรรมดีชั่วและผลแห่งกรรมดีชั่วไม่มี) และทิกฺขุ ๖๒ ที่ปรากฏในพรหมชาลสูตรและทิกฺขุที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

กระบวนการถอนทิฐิเจตสิกด้วยมัชฌิมนธรรม (ธรรมที่เป็นกลางหรือหลักความจริงเป็นกลางตามธรรมชาติ) คือ การถอนทิฐิเจตสิกโดยการไม่เข้าไปยึดติดขั้น ๕ และพิจารณาเห็นขั้น ๕ ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา โดยการพิจารณาอายตนะภายในและภายนอก ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา โดยการพิจารณาทิฐิเจตสิกด้วยอาการไม่เที่ยง ใช้กระบวนการถาม - ตอบปัญหาพร้อมยกตัวอย่างคำอุปมาเปรียบเทียบ และโดยกรรมคือ การสร้างกุศลกรรม นอกจากนี้ยังมีรูปแบบและกระบวนการถอนทิฐิเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีหลากหลายในกระบวนการถอน เช่น การถอนด้วยการศึกษาและการพบกัลยาณมิตร การบำเพ็ญทานบารมี การบำเพ็ญศีลบารมี บำเพ็ญข้อวัตรการเดินธุดงค์ การสร้าง ๒ เหตุปัจจัยทำให้เกิดสัมมาทิฐิ การถอนสักกายทิฐิโดยไตรลักษณ์ การถอนอหังการทิฐิโดยการไม่ทรงตอบปัญหา เพราะเป็นการโต้เถียงกัน ไม่มีข้อยุติ หรือยุติได้ก็ไม่เกิดประโยชน์แต่ได้ทรงแสดงธรรมเกี่ยวกับอริยสัจ ๔ ให้ฟัง โดยการไม่ยึดมั่นอุปาทานขั้น ๕ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ และการถอนนิยตมิจฉาทิฐิ ๓ โดยการเว้นอกุศลธรรม ๓ ได้แก่ ๑. กายทุจริต ๒. วจีทุจริต ๓. มโนทุจริต ให้บำเพ็ญกุศลธรรม ๓ ถอนทิฐิ ๖๒ โดยการไม่ยึดมั่นทางผัสสะ ๖ ถอนมิจฉาทิฐิ โดยการไม่ไปคบหากับผู้มีมิจฉาทิฐิ ให้เริ่มต้นตามลำดับคือ ต้องถอน ทิฐิเจตสิกด้วยมัชฌิมนธรรมอันดับแรก ลำดับต่อไปถอนตามกระบวนการขั้นต้นส่งผลระดับ ตัทธคปหานะ (ถอนได้ชั่วคราว) ขึ้นสมถกรรมฐานถอนโดยการเจริญอานาปานสติ ส่งผลระดับวิกขัมภนปหานะ (ถอนด้วยการข่ม) และขั้นสูงสุด เป็นระดับสมุจเฉทปหานะคือ ถอนทิฐิเจตสิกโดยการเจริญวิปัสสนากรรมฐานด้วยมหาสติปัฏฐานสูตร หรือ สติปัฏฐาน ๔ จนเกิดมรรคญาณในจิตตนเองซึ่งมีพระนิพพานเป็นอารมณ์

Dissertation Title : The Model and Uprooting Process of Diṭṭhicasika in Theravāda Buddhism

Researcher : Mr. Charoen Maneejuk

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Ven. Dr. Phrakhrupariyattiyanusath Pali IV.,
B.A. (Pali & Buddhism), M.A.(Philosophy),
Ph.D. (Philosophy)

: Prof. Emeritus Dr. Chamlong Disayavanish,
M.Sc. (Medical Psychology), M.D. (Medicine)

: Dr. Phisit Kotsupho, Pali IX, B.A. (Philosophy),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

Date of Graduation : October 1, 2013

Abstract

The dissertation entitled “The Model and Uprooting Process of Diṭṭhicasika in Theravāda Buddhism consists of 3 objectives as: 1) to study Diṭṭhicasika in Theravada Buddhism, 2) to examine of the uprooting process of Diṭṭhicasika with the doctrine of Majjhenadhamma and 3) to study the pattern and process of Diṭṭhicasika in line with Theravada Buddhism.

The result revealed that Diṭṭhicasika and Micchādiṭṭhi share the same meaning as the wrong view or false faiths. That is to say, the wrong view is the speculative opinion which does not understand the world as it is. It is not benefit to oneself and the society in this life and after life. The Diṭṭhicasika leads to the unwholesomeness or result to the next life. The example is appeared in Paṭīliya Sutta that the fruit of a person who falls in Diṭṭhicasika is to be born again in the realm of Peta or hungry ghost, Asurakāya or demons etc. There are many types of Diṭṭhicasika viz. Sakkāyadiṭṭhi or self-illusion, Sassatadiṭṭhi or the doctrine that soul and the world are eternal, Ucchedadiṭṭhi or the doctrine of the annihilation of the soul, Natthikadiṭṭhi or the theory of nothingness, Ahetukadiṭṭhi or the theory that there is no cause of a phenomenon, Akiriyadiṭṭhi or view of the inefficacy of action and Diṭṭhi 62 types that appeared in Brahmajala Sutta and another sutta in the Theravada Buddhist Canon.

The process of uprooting the *Diṭṭhicasika* with the doctrine of *Majjhenadhamma* (Middle Way of Expressing the Truth) is uprooted by the Five Aggregates *Pañca-khandha*. A person must consider the Five Aggregates *Pañca-khandha* as the non – self. The process of uprooting *Diṭṭhicasika* by *Āyatana*: sense-fields, a person must consider the sense-fields based on the impermanent, sufferings and non-self. The process of uprooting the *Diṭṭhicasika* by the Three Characteristics; a person must consider with the impermanent and the process of asking and answering the question about the Three Characteristics is needed to be used. The process of uprooting the *Diṭṭhicasika* with *Kamma* or Actions; a person must perform the meritorious deed. However, there is other the process of uprooting the *Diṭṭhicasika* based on the Theravada Buddhism, such as uprooting by associating education and good friend. The cultivation of *Dāna Pāramī* or the perfection of giving, *Sīla Pāramī* or good conduct and *Dhutaṅga* or austere practices are causing the Right View. The uprooting of *Sakkāyadiṭṭhi* or self-illusion as the Three Characteristics and eradicating the *Antagāhikadiṭṭhi* by not reply the unavailing questions and not cling to the Five Aggregates; visual, auditory, olfactory, gustatory, bodily and mental. The eradication *niyata-micchādiṭṭhi* or wrong views with fixed destiny by not performing the unwholesomeness; bodily misconduct, verbal misconduct and mental misconduct and devotion to good things. The uprooting of 62 types of *Diṭṭhi* by not cling the Six Sense-Bases and uprooting by not associate with the fools. However, the *Diṭṭhicasika* must be eradicated by the *Majjhenadhamma* as the first step and follows by the practice of concentrating the mind and the advanced state is to practice the Insight Meditation in line with the Four Foundations of Mindfulness.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยความกรุณาในการให้คำแนะนำของคณาจารย์ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระครูปริยัติยานุศาสน์, ดร. , ศ.เกียรติคุณ นายแพทย์จำลอง ดิษยวณิช, ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ ที่สละเวลาเพื่อให้คำปรึกษาตรวจสอบงานและแนะแนวทางในการปรับปรุงงานแก่ผู้วิจัย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย ขอขอบคุณ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม ประธานสอบที่เมตตาช่วยค้นข้อมูลพร้อมทั้งปรับงานดุขนิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือทั้งในการทำงานและกำลังใจเสมอมา อีกทั้งเจ้าหน้าที่และพนักงานทุกท่านของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำในหลาย ๆ ส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์นี้

ท้ายที่สุดนี้ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องหรือควรปรับปรุงแก้ไขในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขออภัยเป็นอย่างสูง มา ณ ที่นี้ในข้อบกพร่องและความผิดพลาดนั้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจต่อไป

นายเจริญ มณีจักร์

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๔
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๕
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๖

บทที่ ๒ ทิฐิเจตสิกในพระพุทธานุสสาเถรวาท

๒.๑ ความหมายของทิฐิเจตสิก	๑๗
๒.๒ ลักษณะ ๔ ประการของทิฐิเจตสิก	๑๘
๒.๓ ประเภทของทิฐิเจตสิก	๑๘
๒.๔ ทิฐิที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร	๒๓
๒.๕ ทิฐิที่ปรากฏในคัมภีร์อภิธรรม	๒๗
๒.๖ ฐานแห่งทิฐิ ๘ ประการ	๓๔
๒.๗ กระบวนการเกิดของทิฐิเจตสิก	๓๕
๒.๘ องค์ธรรมที่เกิดร่วมทิฐิเจตสิก	๔๐

๒.๙ โทษของทฤษฎีเจตสิก	๔๘
บทที่ ๓ กระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกด้วยมัชฌนธรรม	๕๒
๓.๑ กระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกด้วยขั้น ๕	๕๒
๓.๒ กระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกด้วยอายตนะ ๑๒	๖๙
๓.๓ กระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกด้วยไตรลักษณ์	๗๓
๓.๔ กระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกด้วยกรรม	๗๔
บทที่ ๔ รูปแบบและกระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท	๘๑
๔.๑ รูปแบบและกระบวนการถอนขั้นต้น	๘๑
๔.๒ รูปแบบและกระบวนการถอนด้วยสมถกรรมฐานอานาปานสติ	๙๘
๔.๓ รูปแบบและกระบวนการถอนด้วยวิปัสสนากรรมฐานมหาสติปัฏฐานสูตร	๑๐๒
๔.๔ แนวคิดการถอนทฤษฎีเจตสิกจากผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๑๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๙
บรรณานุกรม	๑๒๑
ภาคผนวก	๑๒๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๖

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ ๒.๑ โลภมูลจิตทั้ง ๘ ดวงที่ในอกุศลจิต ๑๒	๓๖
ภาพที่ ๔.๑ มรรควิถิ	๑๑๑
ภาพที่ ๔.๒ มรรควิถิผู้ปฏิบัติได้ผลช้า	๑๑๒
ภาพที่ ๔.๑ มรรควิถิผู้ปฏิบัติได้ผลเร็ว	๑๑๓

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๕
แผนภูมิที่ ๒.๑ ทิฏฐิในพรหมชาลสูตร	๒๖
แผนภูมิที่ ๒.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดทิฏฐิคลุ้มคลั่งจิต	๓๙
แผนภูมิที่ ๒.๓ กระบวนการเกิดขึ้นของสัkkายทิฏฐิ	๔๐
แผนภูมิที่ ๒.๔ องค์ธรรมที่เกิดร่วมกับทิฏฐิเจตสิก	๔๗
แผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปรูปแบบและกระบวนการถอนทิฏฐิเจตสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๑๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่าง เช่น อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๙๓/๔๔-๔๕. หมายถึง อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี ภาษาไทย เล่ม ๓๔ ข้อ ๙๓ หน้า ๔๔-๔๕.

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุपरูปปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ที.สี.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สมังคลวิลาสินี สีลขันธวรรคอรรถถา	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก			
อภิ.สง. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	บุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
อภิ.สง. อ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี อัฐสาลินีอรรกถา	(ภาษาไทย)